

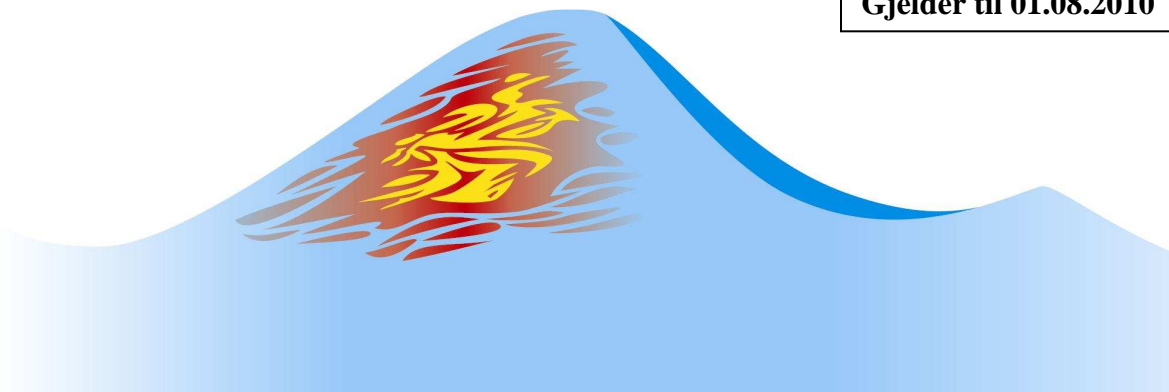

TROMS fylkeskommune

ROMSSA fylkkasuohkan

**RETNINGSLINJER FOR
TILPASSET OPPLÆRING
OG SPESIALUNDERVISNING**

I henhold til Opplæringslova og
forskrifter med forarbeid og
kommentarer av 01.11.2007.
Gjelder til 01.08.2010

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
2. VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	4
2.1. RETT TIL VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	4
2.2. VILKÅR FOR INNTAK TIL VIDEREGÅENDE TRINN 1	4
2.3. TILPASSET OPPLÆRING	4
2.4. RETT TIL SPESIALUNDERVISNING	5
2.5. RUTINER FOR SØKNAD OM SPESIALUNDERVISNING I LØPET AV SKOLEÅRET	5
2.6. SAKKYNDIG VURDERING	5
3. SØKNAD OG BEHANDLING AV DENNE	6
3.1. ORDINÆR SØKNAD	6
3.2. SØKNAD OM SPESIALUNDERVISNING I SAMBAND MED INNTAKET	6
3.3. RETT TIL INNTAK PÅ ET SÆRSKILT PRIORITERT UTDANNINGSPROGRAM VG.1	7
3.4. SØKNAD OM UTVIDET RETT	7
3.5. KLAGERETT	7
4. ENKELTVEDTAK OM SPESIALUNDERVISNING, IOP OG KLAGERETT	8
4.1. ENKELTVEDTAK	8
4.2. INDIVIDUELL OPPLÆRINGSPLAN OG HALVÅRSVURDERING	9
4.3. PROSEDYRE VED KLAGE PÅ SPESIALUNDERVISNING	9
4.4. KVALITETSSIKRING	9
5. OPPLÆRING I BEDRIFT	10
5.1. LÆREKANDIDATORDNINGEN	10
5.2. VIKTIGE BEGREPER	10
5.3. HVEM ER AKTØRER?	11
6. RETT TIL OPPLÆRING I OG PÅ TEGNSPRÅK.....	13
6.1. TEGNSPRÅK.....	13
7. RETT TIL OPPLÆRING I PUNKTSKRIFT.....	13
7.1. PUNKTSKRIFT	13
8. TILRETTELAGT BOTILBUD.....	13
8.1. INTERNAT VED RÅ VIDEREGÅENDE SKOLE	13
9. MINORITETSSPRÅKLIGE SØKERE.....	14
9.1. VILKÅR FOR INNTAK TIL VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	14
10. GJESTEELEVER	14
10.1. PROSEDYRE	14
11. OPPLÆRING I SOSIALE OG MEDISINSKE INSTITUSJONER	15
11.1 SMI-SKOLENS ANSVARSOMRÅDE.....	15
11.2. OPPLÆRING FOR BARN OG UNGDOM I SOSIALE INSTITUSJONER.....	15
12. VOKSENOPPLÆRING	16
12.1. VOKSENRETT.....	16
13. PEDAGOGISK-PSYKOLOGISK TJENESTE.....	17
13.1. ARBEIDSOMRÅDE	17
14. OPPFØLGINGSTJENESTEN	17
14.1. ARBEIDSOMRÅDE	17

1. Innledning

Dette er Troms fylkeskommunes orientering om tilpasset opplæring og spesialundervisning innenfor fylkeskommunens ansvarsområde. Det tas utgangspunkt i opplæringsloven med forskrifter, herunder læreplaner, læringsplakaten og veiledere, forvaltningsloven og fylkestingsmeldingen "Det kunnskapsrike nord". For ytterligere lesning om tilpasset opplæring vises det til artikkelsamlingen "*Kompetanse for tilpasset opplæring,*" som finnes på www.udir.no

Målet med informasjonsheftet er at alle som har tilknytning til videregående opplæring og opplæring i sosiale- og medisinske institusjoner skal vite hvor skillet går mellom tilpasset opplæring og spesialundervisning, at det blir felles begrepsbruk, ansvarsavklaring og prosedyre for hvordan en går frem dersom en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, samt å orientere om årlige kvalitetssikringsrutiner Fylkesutdanningssjefen skal til å gjennomføre.

Opplæringsinstitusjonene (skoler og opplæringskontor) bes konkretisere prosedyrene som er beskrevet i dette dokumentet, legge dem inn i sine rutinebeskrivelser og lage system for å sikre at nytilsatte og nye medlemsbedrifter får denne informasjonen.

Informasjonsheftet distribueres i Troms fylke til ansatte på utdanningsetaten, de videregående skolene, SMI-skolen, opplæringskontor, pedagogisk psykologisk tjeneste, oppfølgingstjenesten og på www.tromsfylke.no - utdanning hjem. Informasjonsheftet blir holdt oppdatert på nevnte nettsted.

Ulike skjema som benyttes av skoler og PP-tjeneste i forbindelse med sakkyndig vurdering, vedtak om spesialundervisning, søknad om spesialundervisning og søknad om særskilt prioritert utdanningsprogram finnes oppdatert på www.tromsfylke.no – utdanning hjem.

Tromsø 30.09.2008

Sedolf Slettli
Fylkesutdanningssjef

2. Videregående opplæring

2.1. Rett til videregående opplæring

Opplæringsloven § 3-1 uttrykker:

”Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har etter søknad rett til tre års heiltids vidaregåande opplæring.”

Opplæringsloven § 3-1, 6. ledd:

”Søkjarar har rett til inntak på eitt av tre alternative utdanningsprogram på vidaregåande trinn 1 som dei har søkt på, og til to års vidaregåande opplæring innanfor utdanningsprogrammet.”

2.2. Vilkår for inntak til vidaregåande trinn 1

Forskrift til opplæringsloven 6-10 uttrykker:

”Vilkår for inntak til utdanningsprogram på vidaregåande trinn 1 er vitnemål eller stadfesting på at søkjaren fyller eitt av desse vilkåra:

- a. har gjennomgått norsk grunnskole*
- b. har gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst 9 år eller har kunnskap og dugleik på nivå med norsk grunnskole*
- c. er skriven ut av grunnskolen etter opplæringslova § 2-1 fjerde ledd*
- d. har tilsvarende realkompetanse jf. § 6-27.*

2.3. Tilpasset opplæring

I opplæringslovens formålsparagraf § 1-2, 5. ledd står:

”Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lære kandidat.”

I Læringsplakaten heter det at: *” Skolen og lærebedriften skal fremme tilpassa opplæring og varierte arbeidsmåter.”*

I Fylkestingsmelding 1:2006 ”Det kunnskapsrike nord” s. 99, er følgende intensjon uttrykt:

”Et strategisk mål for kunnskapsløftet i Troms er at alle elever, lærlinger (og lære kandidater red.anm.) skal få differensiert og tilpasset opplæring på tvers av skoleslag og læringsarenaer.”

I St.meld.nr.16 (2006-2007) er følgende uttrykt: *”Det som kjennetegner tilpasset opplæring er variasjon i bruk av arbeidsoppgaver, lærestoff, arbeidsmåter, læremidler og variasjon i organisering av og intensitet i opplæringen.”* Dette må sees i sammenheng med elevenes alder og utviklingsnivå. Videre står det: *”det handler om å legge til rette betingelser og gi støtte som bidrar til at alle elever får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Organiseringen av opplæringen vil kunne variere i tråd med det lærings situasjonen krever.”*

Det er et mål at den ordinært tilpassa opplæringen skal bli så god at færrest mulig har behov for spesialundervisning.

2.4. Rett til spesialundervisning

Spesialundervisning er også tilpasset opplæring. Det er et juridisk skille mellom tilpasset opplæring og spesialundervisning. Når en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinært tilpassa opplæringa, utløses en juridisk rett til spesialundervisning.

Retten til spesialundervisning er hjemlet i opplæringsloven § 5-1 og sier:

”Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning”.

Saksbehandlingen i samband med vedtak om spesialundervisning er hjemlet i opplæringsloven § 5-4. Elev eller foresatte kan kreve at skolen gjør nødvendige undersøkelser for å finne ut om eleven har behov for spesialundervisning. Dersom skolen får mistanke om at eleven ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen skal **undervisningspersonalet vurdere om eleven har behov for spesialundervisning og melde fra til rektor dersom slike behov avdekkes**. Det skal innhentes samtykke fra elev og/eller foresatte før utredning gjennomføres og søknad om spesialundervisning sendes.

Behovet for spesialundervisning skal vurderes av sakkyndig instans, som jfr. forskrift til opplæringsloven § 6-18 er pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT). De som gjennom utredning fra PP-tjenesten har fått definert et behov for spesialundervisning, kan søke om dette i forbindelse med inntaket 1. februar.

2.5. Rutiner for søknad om spesialundervisning i løpet av skoleåret

Det kan søkes om spesialpedagogiske ressurser for enkeltelever i løpet av skoleåret. Når undervisningspersonell og PP-tjeneste har avdekket spesialundervisningsbehov for enkeltelever i løpet av skoleåret, må det først vurderes om eleven kan delta i allerede etablerte tiltak for spesialundervisning eller tilpasset opplæring. Dersom dette ikke er mulig, må rektor undersøke om det finnes midler innenfor eget budsjett som kan benyttes. Dersom det ikke finnes midler, søker rektor om spesialundervisningsmidler for eleven. Sakkyndig vurdering og plan for bruk av midlene legges ved søknaden.

2.6. Sakkyndig vurdering

Opplæringsloven § 5-6 uttrykker: *”Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal sørgje for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det”.*

Det vil si at PP-tjenesten er ansvarlig for at det, i samarbeid med andre instanser, blir utarbeidet en sakkyndig vurdering. PP-tjenesten har ansvaret for konklusjonen som trekkes.

Før fylkeskommunen gjør vedtak om spesialundervisning, skal det foreligge en sakkyndig vurdering som jfr. opplæringsloven § 5-3 skal beskrive:

- eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbodet
- lærevanskar hjå eleven og andre særlege forhold som er viktige for opplæringa
- realistiske opplæringsmål for eleven
- om ein kan hjelpe på dei vanskane eleven har innanfor det ordinære opplæringstilbodet
- kva for opplæring som gir eit forsvarleg opplæringstilbod

En sakkyndig vurdering er rådgivende. Dersom fylkeskommunens vedtak avviker fra den sakkyndige vurderingen, skal dette grunnis jfr. opplæringsloven § 5-3, 4. ledd.

Fylkeskommunen skal se til at den sakkyndige vurderingen er i samsvar med opplæringsloven og forskriftene. Det vil hvert år bli grundig gjennomgang av sakkyndige vurderinger i forbindelse med søknader om spesialundervisning i samband med inntaket. Sakkyndige vurderinger som er mangelfull, vil bli returnert til den sakkyndige som har skrevet uttalelsen, med en kommentar om hva som mangler. Strekpunktene i opplæringsloven § 5-3 og forskrift §§ 6-19 og 6-20 er retningsgivende for kvalitetssikringsarbeidet.

3. Søknad og behandling av denne

3.1. Ordinær søknad

Frist for søknader om inntak til videregående opplæring i skole og formidling til læreplass er **1. mars**. Det skal søkes elektronisk på www.vigo.no. Brukernavn og passord produseres hvert år ved utdanningsetaten og blir sendt til søkeren.

3.2. Søknad om spesialundervisning i forbindelse med inntaket

Frist for å søke om spesialundervisning i forbindelse med inntaket er: **1. februar**, jfr. forskrift til opplæringsloven § 6-7. Dette gjelder søknader om flg:

- a. søknader om inntak til særskilt prioritert utdanningsprogram på vg1
- b. søknader om opplæring utover 3 år (utvidet rett)
- c. søknader om spesialundervisning i samband med inntaket.

Følgende vedlegg skal følge søknaden:

- Vedleggsskjema for søknad om inntak på særskilt grunnlag
- Sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten som begrunner behovet for spesialundervisning
- Enkeltvedtak inneværende skoleår
- IOP inneværende skoleår
- Halvårsrapport 1.termin inneværende skoleår
- Karakterutskrift 1.termin inneværende skoleår
- Ved søknad om utvidet rett til et 4. eller 5. år, ny sakkyndig uttalelse fra PP-tjenesten med begrunnelse for behov

Søknad med vedlegg og kopi av første side av det elektronisk utfylte søknadsskjemaet skal sendes til følgende **tre** instanser:

1. Ett eksemplar med vedlegg til den skolen søkeren har registrert på ditt første ønske
2. Ett eksemplar med vedlegg til PPT- kontoret i skoleregionen for første-ønske skolen.
3. Ett eksemplar med vedlegg til Troms fylkeskommune v/ Utdanningsetaten, Postboks 6600, 9296 Tromsø

Når skolene har behandlet søknadene, lager de sin innstilling, antyder ressursbehov for opplæringen, og sender dette til utdanningsetaten. Tidsfrister for dette kommer årlig, i løpet av januar måned, i eget brev fra Fylkesutdanningsjefen. Det er utdanningsetaten som gjør det endelige vedtaket om inntak, henvisning til ordinært inntak eller avslag. Svar på søknadene sendes søkerne i månedsskiftet april/mai.

3.3. Rett til inntak på et særskilt prioritert utdanningsprogram vg.1

Jfr. opplæringsloven § 3-1, sjette ledd og forskrift § 6-20.

Vilkår for inntak på et særskilt prioritert utdanningsprogram på videregående trinn 1 er at søkeren har rett til videregående opplæring og rett til spesialundervisning. Søkeren kan ha behov for spesialundervisning på grunn av:

- *sansedefektar og motoriske defektar*
- *store lærevanskar*
- *emosjonelle eller sosiale problem*
- *store sammensatte funksjonshemmingar*
- *andre funksjonshemmingar*

Den sakkunnige vurderinga skal, jf. forskrift til opplæringsloven § 6-19, gjøre greie for:

- *behovet som søkjaren har for spesialundervisning*
- *problema som ligg til grunn for søknaden*
- *føresetnader og moglegheiter som søkjaren har for å meistre dei utdanningsprogramma på vidaregåande trinn 1 han eller ho har søkt, og grunngiving for at den sakkunnige tilrår det særskilt prioriterte utdanningsprogrammet på vidaregåande trinn 1*
- *vurdering av om søkjaren eventuelt har føresetnader for å meistre andre utdanningsprogram på vidaregåande trinn 1 enn det utdanningsprogrammet på vidaregåande trinn 1 han eller ho har ført opp som sitt primære val*
- *opplysningar om tidlegare tiltak og behov for tiltak i vidaregåande opplæring*
- *utviklingsmoglegheitene for søkjaren i det særskilt prioriterte utdanningsprogrammet på vidaregåande trinn 1 som han eller ho har valt*
- *om ein reknar med at det kan bli behov for opplæring utover 3 år etter opplæringslova §3-1 femte ledd.*

3.4. Søknad om utvidet rett

Jfr. opplæringsloven § 3-1, femte ledd.

En elev som har rett til spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1, første ledd, kan ha rett til videregående opplæring i inntil to år ekstra når eleven trenger det i forhold til opplæringsmålene til den enkelte. Det er en forutsetning at eleven både trenger og har utbytte av mer opplæring for å kunne oppnå kompetanse på et høyere nivå enn det som er mulig innenfor treårsretten (kommentar til loven § 3-1). Dette skal vurderes av PP-tjenesten.

Det er et mål at skolene planlegger elevens overgang til arbeidsliv slik at eleven får prøve ut ulike arbeidsplasser for å identifisere aktuelle fremtidige arbeidsarenaer. Dette bør prøves ut i løpet av 2. og 3. skoleår. For elever som skal overføres til kommunale dagtilbud ansees det som nødvendig at skolen har god dialog med hjemkommunen og bidrar til en gradvis overgang.

3.5. Klagerett

Melding fra utdanningsetaten om inntak eller avslag på søknad om inntak er enkeltvedtak som i samsvar med forvaltningsloven kan påklages. Avslag på søknaden skal begrunnes. Klagefristen er 3 – tre – uker etter at søker har mottatt orientering om vedtaket.

Fylkeskommunen ved utdanningsetaten er første klageinstans når det gjelder inntak eller avslag om plass på videregående trinn 1, 2 eller 3 og ved inntak til en bestemt skole. Dersom fylkesrådet opprettholder vedtaket, videresendes klagen til fylkeskommunens klagenemnd for behandling. Vedtak gjort i klagenemnda er endelig og kan ikke påklages.

Fylkesmannen i Troms, v/utdanningsdirektøren, er klageinstans når det gjelder rett til spesialundervisning og rett til inntak på et særskilt prioritert utdanningsprogram på videregående trinn 1. Fylkesrådet behandler først klagen og ser om den kan tas til følge. Dersom vedtaket opprettholdes, videresendes den til Fylkesmannen i Troms. Vedtak fra Fylkesmannen er endelig og kan ikke påklages.

Klage skal framsettes av elev og/eller foresatte og det må gå tydelig frem hva det klages på. Klagen skal begrunnes.

Klagen sendes til: *Troms fylkeskommune, Utdanningsetaten, postboks 6600, 9296 Tromsø.*

Prosedyrer vedrørende klagebehandling er under revidering og kan bli endret.

4. Enkeltvedtak om spesialundervisning, IOP og klagerett

4.1. Enkeltvedtak

Rektorene ved de videregående skolene er delegert myndighet til å fatte vedtak om spesialundervisning. Av et enkeltvedtak om spesialundervisning skal følgende gå tydelig frem:

1. Omfang av spesialundervisningen
2. Innhold i spesialundervisningen
3. Organisering av spesialundervisningen

Enkeltvedtaket skal bygge på sakkyndig uttalelse. I enkeltvedtaket skal det gå tydelig frem hvilke fag eleven skal ha spesialundervisning i og antall timer i hvert av fagene. Det skal også gå frem om eleven får enetimer, opplæring i gruppe eller om man velger å bruke to-lærersystem. Undervisningspersonalets kompetanse skal også synliggjøres, for eksempel om det er behov for spesialpedagog, lærer eller assistent i de ulike fagene. Enkeltvedtaket skal være så tydelig at det ikke er tvil om hvilken opplæring eleven skal få.

Lovgiverne har i opplæringsloven lagt til grunn at ingen elev har rett til et optimalt opplæringstilbud. I merknadene til § 5-1 i Opplæringsloven blir det understreket at *”om ein elev skal få spesialundervisning, er derfor eit stykke på veg avhengig av kva skolen har sett inn av organisatoriske og pedagogiske differensieringstiltak innanfor den ordinære opplæringen...”*.

Enkeltvedtakene sendes Troms fylkeskommune så snart de er ferdig utarbeidet og senest **15. oktober** for nytt skoleår. Skjemaene må inneholde elevens navn og fødselsnummer.

Enkeltvedtaket kan påklages. Se kap. 4.3.

4.2. Individuell opplæringsplan og halvårsvurdering

Når det er gjort vedtak om spesialundervisning, har rektor ved skolen ansvar for at det utarbeides en individuell opplæringsplan, jfr. opplæringsloven § 5-5. IOP skrives i fag hvor eleven skal avvike fra målene i nasjonale læreplaner. Det skal utarbeides realistiske opplæringsmål for eleven og disse skal bygge på sakkyndig uttalelse. Planen evalueres hvert halvår. Planen skal vise:

- målet for opplæringen (langsiktige og kortsiktige mål)
- innholdet i opplæringen
- hvordan opplæringen skal gjennomføres

Skolen skal utarbeide elevens IOP i samarbeid med elev/foresatte og ut fra vedtak som er gjort. Målene skal være så konkrete at det er mulig å måle grad av måloppnåelse. Når elevens IOP er ferdig, underskrives den av elev/foresatte og skolen. En IOP kan senere justeres ved behov i samarbeid med elev/foresatte. Skolenes frist for å ha ferdig utarbeidet IOP for nytt skoleår er **15. oktober**.

Personale uten formell kompetanse, (miljøarbeider/assistent), kan i en viss utstrekning assistere i arbeidet med spesialundervisning, men da under faglig veiledning av pedagogisk personale eller annet fagpersonell.

Dersom elev/foresatte ikke godkjenner innholdet i vedtaket, målet, omfanget i planen og hvordan den skal gjennomføres, kan den påklages.

Elevens IOP skal evalueres hvert halvår. Denne evalueringen skal inneholde hvilken opplæring eleven har fått og hvor eleven står i forhold til måloppnåelse. Dersom det er behov for å endre målene, begrunnes dette i halvårsevalueringen.

IOP og halvårsevalueringer skal sendes til Troms fylkeskommune så snart de er ferdig utarbeidet. Alle skjemaene må inneholde elevens navn og fødselsnummer.

4.3. Prosedyre ved klage på spesialundervisning

Eventuell klage på vedtak om spesialundervisning sendes til skolen. Skolen skal behandle klagen i første instans. Dersom skolen ikke tar klagen til følge, må dette begrunnes. Skolen sender da klagen til Troms fylkeskommune v/utdanningssetaten. Dersom fylkesrådet opprettholder skolens vedtak, oversendes saken, med alle vedlegg som er relevant for saksbehandlingen, til Fylkesmannen i Troms for endelig avgjørelse.

4.4. Kvalitetssikring

Fylkesutdanningssjefen vil hver høst ha en gjennomgang av enkeltvedtak, IOP og halvårsrapporter som et ledd i kvalitetssikringsarbeidet. Dokumentene vil bli vurdert opp mot innholdet i den sakkyndige vurderingen. Det vil bli tatt stikkprøver fra enkeltskoler. Dersom det er noe å anmerke, vil den aktuelle skolen bli kontaktet.

5. Opplæring i bedrift

5.1. Lærekandidatordningen

En lærekandidat får opplæring i bedrift på lik linje med lærlinger, men med mål om kompetanse på nivå under fag-/svennebrev. Det er derfor en ordning egnet for elever som ikke fullfører alle fagene i den videregående skolen, og som på kort sikt ikke vil kunne ta full fagutdanning som lærling. Som minimumsnivå er det satt at opplæringen skal danne et grunnlag for en yrkesutøvelse. Dette betyr at opplæringens innhold må være slik at kandidaten etter bestått kompetanseprøve, kan søke arbeid på bakgrunn av oppnådd kompetanse, også i andre bedrifter enn der opplæringen er gitt. Det er mulig å konvertere en opplæringskontrakt til lærekontrakt, og man kan også gå opp til en full fag-/svenneprøve på et tidspunkt etter at man har bestått kompetanseprøven.

I utgangspunktet følger lærekandidatordningen samme modell som lærlingordningen, med to år i skole og to år i bedrift. Det kan likevel variere hvor lang tid man er elev, før det skrives en opplæringskontrakt, og det må i hvert enkelt tilfelle vurderes hvilken helhetlig løsning som er best for eleven. En elev bør imidlertid ha tatt deler av et Vg1, og helst også deler av Vg2, før det skrives opplæringskontrakt. I tillegg må eleven ha en sosial kompetanse som samsvarer med bedriftens/bransjens forventninger. Dette er viktig for å unngå at kontrakter heves på grunn av lærekandidatens manglende sosiale kompetanse.

En lærekandidat inngår opplæringskontrakt med tanke på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve (Opplæringsloven § 4-1).

Målet er at lærekandidaten skal:

- få opplæring i bedrift etter en individuell opplæringsplan
- mestre opplæringssituasjonen
- oppnå så høy kompetanse som mulig
- bli best mulig kvalifisert for arbeidslivet

Dersom en lærekandidat ikke har eller ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet i bedriften, har hun/han i henhold til opplæringsloven § 4-2 rett til spesialundervisning på lik linje med elever. I slike tilfeller må lærekandidaten ha sakkyndig vurdering fra PPT (se kap. 2.6). Lærekandidaten, lærebedriften eller foresatte kan anmode om at PPT foretar en sakkyndig vurdering. Lærekandidaten kan ikke henvises til PPT uten at vedkommende samtykker.

5.2. Viktige begreper

Opplæringskontrakt

- Er en gjensidig bindende skriftlig kontrakt mellom en lærekandidat og en lærebedrift (opplæringskontor); jfr. opplæringsloven § 4-5
- Det skal utarbeides en opplæringsplan spesielt for lærekandidaten ved inngåelse av opplæringskontrakten. Læringsmålene skal hentes fra den nasjonale læreplanen for Vg3 i det aktuelle lærefaget
- Skal sikre opplæringen i henhold til opplæringsloven m/forskrifter
- Skal godkjennes av Troms fylkeskommune ved utdanningsetaten

Opplæringsplan

- Er en individuell plan for opplæringen som skal utarbeides etter egen mal for Troms (se www.tromsfylke.no > utdanning > fagopplæring)
- Skolen må bistå bedriften med å utarbeide opplæringsplanen.
- Skal si noe om lærekandidatens læreforutsetninger, definere arbeidsområder og delmål og læringsmål knyttet til Vg3-læreplanen, beskrive organisering og underveisvurdering.
- Opplæringsplanen kan endres underveis i løpet av læretida

Kompetansebeskrivelse

- Er en beskrivelse av hva lærekandidaten skal kunne etter endt opplæring (er hovedmålet i opplæringsplanen). En god måte å lage denne på, er å beskrive arbeidet kandidaten skal kunne utføre, både hva vedkommende skal gjøre og hvilken kvalitet (og kvantitet) det skal være på arbeidet. Denne bør også inneholde krav til sosial kompetanse
- Er utgangspunktet for kompetanseprøven

Kompetanseprøve

- Er en prøve for lærekandidater i slutten av opplæringsløpet; jfr. opplæringsloven § 4-4
- Er en måte å foreta sluttvurderingen på. Skal skje ute i bedriften, og skal prøve en størst mulig del av kompetansebeskrivelsen
- Kompetanseprøven vurderes av fylkeskommunens prøvenemnd i faget

Kompetansebevis

- Er den formelle sluttdokumentasjonen for lærekandidater

Utplasseringsperiode i bedrift

- Er viktig for at bedrift og elev skal bli kjent. Bidrar til å avklare behov for ytterligere opplæring i skole, samt hvilke krav bedriften stiller til sosial kompetanse
- Elev bør ha vært utplassert i den bedriften det senere skal inngås opplæringskontrakt med

Vurderings- og planleggingssamtale

- Er en samtale som skal gjennomføres i lærebedriften to ganger i halvåret
- Utgangspunktet for samtalen er vurderingsskjemaet fra opplæringsplanen. Det som skal vurderes er hva lærekandidaten har lært og hva som gjenstår av opplæring. Etter dette skal arbeid og mål for neste periode planlegges

5.3. Hvem er aktører?

Skolene

Skolene har hovedansvaret for å sikre en god overgang fra skole til bedrift. I dette ligger det å gi veiledning i forhold til yrkesvalg, bedriftsvalg og nivå på opplæringen ut fra elevens læreforutsetninger. Det er også viktig å synliggjøre bedriftens krav og forventninger for eleven, særlig til sosial kompetanse.

Ved søking om opplæringskontrakt må dette ønsket føres opp som førstevalg. I tillegg til gjenpart av det elektroniske søknadsskjemaet, skal følgende vedlegg legges ved søknaden:

- Vedleggsskjema for søknad om inntak på særskilt grunnlag
- Sakkyndig vurdering fra PPT

- Enkeltvedtak inneværende skoleår
- IOP inneværende skoleår
- Halvårsrapport 1.termin inneværende skoleår
- Karakterutskrift 1.termin inneværende skoleår
- Ved søknad om utvidet rett til et 4. eller 5.opplæringsår, skal sakkyndig uttalelse fra PPT foreligge, med begrunnelse for behov

Søkere til opplæringskontrakter bør i utgangspunktet allerede ha etablert en kontakt med en lærebedrift som ønsker å ta inn vedkommende som lærekandidat. For å sikre at rettighetselever får et tilbud og ikke faller utenfor systemet, er det viktig at søking skjer på korrekt måte på vigo.no innen søknadsfristene.

Bedriftene

I tillegg til å være arbeidsgiver, er bedriften ansvarlig for å sikre at innholdet i opplæringsplanen blir best mulig, og for at opplæringen følger opplæringsplanen. I tilfeller der bedriften ser at opplæringsplanen må forandres, tas det kontakt med utdanningsetaten. Bedriften er videre ansvarlig for at lærekandidaten får god oppfølging, og at det gjennomføres minimum to dokumenterte *vurderings- og planleggingssamtaler* hvert halvår. Tre måneder før opplæringskontraktens utløp melder bedriften lærekandidaten opp til kompetanseprøve.

Opplæringskontorene

De fleste bransjer har et opplæringskontor, men tilknytning til dette er frivillig for den enkelte bedrift. Dersom en bedrift er tilknyttet et opplæringskontor, er opplæringskontoret juridisk ansvarlig for opplæringen. Opplæringskontrakten skrives mellom opplæringskontoret og lærekandidaten.

Utdanningsetaten

Utdanningsetaten har hovedansvaret for oppfølgingen av både lærlinger og lærekandidater. Utdanningsetaten har ansvaret for å ha en oppdatert oversikt over godkjente lærebedrifter, og skal kunne være en støtte til skolene i prosessen med å finne egnede bedrifter. Videre har de ansvaret for å godkjenne opplæringsplanen som lages for lærekandidaten, noe de gjør når de godkjenner opplæringskontrakten.

6. Rett til opplæring i og på tegnspråk

6.1. Tegnspråk

Opplæringsloven § 3-9 uttrykker: ”Ungdom som har rett til videregående opplæring etter § 3-1 og som har teiknspråk som førstespråk, eller som etter sakkunnig vurdering har behov for slik opplæring, har rett til å velje videregående opplæring i og på teiknspråk i eit teiknspråkleg miljø, etter andre leddet, eller rett til å velje å bruke tolk i ordinære videregående skolar. Det same gjeld vaksne som er tekne inn til videregående opplæring utan rett etter § 3-1. Før fylkeskommunen gjer vedtak om slik opplæring, skal det liggje føre ei sakkunnig vurdering.”

Retten til opplæring i og på tegnspråk, i et tegnspråklig miljø, er avgrenset til de kurstilbudene disse skolene kan gi. Heimdal videregående skole i Trondheim tilbyr opplæring for ungdom fra Troms i og på tegnspråk i de kurstilbudene skolen har.

Søknad om dette sendes i 3 eksemplarer til Troms fylkeskommune, Utdanningsetaten postboks 6600, 9296 Tromsø, innen 1. februar.

7. Rett til opplæring i punktskrift

7.1. Punktskrift

Opplæringsloven § 3-10 uttrykker: ”Sterkt svaksynte og blinde elevar har rett til nødvendig opplæring i punktskrift og opplæring i bruk av nødvendige tekniske hjelpemidler. Elevane har også rett til nødvendig opplæring i å ta seg frem på skolen, til og frå skolen og i heime-miljøet”. Omfanget av opplæringa i tid og innhaldet i opplæringa blir fastset i forskrift etter § 3-2 og § 3-4 i denne lova. Før det blir gjort vedtak om slik opplæring, skal det liggje føre sakkunnig vurdering.”

Søknad om dette sendes til Troms fylkeskommune, Utdanningsetaten postboks 6600, 9296 Tromsø.

8. Tilrettelagt botilbud

8.1. Internat ved Rå videregående skole

Rå videregående skole kan tilby et vernet botilbud i skolens internat for psykisk funksjonshemmet ungdom som på grunn av avstanden til skolen ikke kan bo hjemme. Ungdom fra Harstad-regionen prioriteres men også andre i fylket kan søke. Vernet botilbud i internatet forutsetter en skriftlig garanti fra hjemkommunen om økonomisk dekning av elevens andel av kostnadene. Garanti må vedlegges søknaden pr. **1. februar**.

Elever, som får et vernet botilbud på skolen, må reise hjem annenhver helg. Elevene betaler for kost og losji etter oppsatte takster. Det kan søkes om borteboerstipend fra Lånekassen.

Dersom hjemkommunen ikke gir tilsagn om økonomisk garanti for vernet botilbud i internatet innen **1. februar**, vil eleven få tilbud om opplæring på den videregående skolen som ligger nærmest hjemmet.

Dersom det er spørsmål rundt dette kan en ta kontakt med Rå videregående skole eller internatet.

9. Minoritetsspråklige søkere

9.1. Vilkår for inntak til videregående opplæring

Jfr. forskrift til opplæringsloven § 6-9 og § 6-10.

Vilkår for inntak til videregående opplæring er at søkeren har lovlig opphold i landet. Mindreårige asylsøkere kan likevel tas inn i påvente av vedtak om oppholdstillatelse, men har ikke rett til å fullføre skoleåret dersom de får avslag på søknaden. Denne prosedyren er under revidering og kan bli endret.

Øvrige vilkår for inntak til videregående trinn 1 er vitnemål eller dokumentasjon på at søkeren fyller ett av disse vilkårene:

- har gjennomgått norsk grunnskole
- har gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst 9 år eller har kunnskap og ferdigheter på nivå med norsk grunnskole
- er skrevet ut av grunnskolen etter opplæringslova § 2-1 fjerde ledd
- har tilsvarende realkompetanse jf. § 6-27

Dersom søkeren har fullført grunnskolen i hjemlandet, må dokumentasjon for dette være oversatt til norsk og vedlegges søknaden.

Minoritetsspråklige søkere følger ordinær søknadsprosedyre for inntak i videregående opplæring. Ved dokumenterte behov for spesialundervisning ved innsøking til videregående opplæring, følges søknadsprosedyren som er beskrevet i kap. 3.2.

10. Gjesteelever

10.1. Prosedyre

Søkere fra annet fylke, som søker om spesialundervisning i forbindelse med inntaket i Troms, sender søknad med alle vedlegg til sitt hjemfylke. Det er hjemfylket som behandler søknaden og som videresender søknaden med alle vedlegg til skolefylket med forespørsel om å få kjøpe en plass.

Hjemfylket gjør vedtak om spesialundervisning og tildeler ressurs til opplæringen. Elevens hjemfylke foretar inntaket og sender inntaksmelding til eleven med gjenpart til skolefylket. Enkeltvedtak om spesialundervisning, IOP og halvårsrapporter utarbeides av skolen og sendes både elevens hjemfylke og Troms fylkeskommune.

11. Opplæring i sosiale og medisinske institusjoner

11.1 SMI-skolens ansvarsområde

Troms fylkeskommune har ansvar for videreføring og vedlikehold av opplæringstilbudet til elever som er innlagt/innskrevet ved sosiale eller medisinske institusjoner. Skolens ansvar reguleres i pasientrettighetslovens § 6-4 om barns rett til opplæring i helseinstitusjon, og opplæringslovens § 13-2 om fylkeskommunens plikt til å sørge for grunnskoleopplæring, spesialpedagogisk hjelp, og videregående opplæring i institusjoner etter barnevernloven, samt i 13-3a om fylkeskommunes plikt til å sørge for grunnskoleopplæring, spesialpedagogisk hjelp og videregående opplæring i helseinstitusjoner som er eid av regionale helseforetak.

SMI-skolens elever kommer fra hele helseregion 5 og fordeler seg på følgende avdelinger:

Barnepsykiatrisk avdeling UNN: Gir et opplæringstilbud til elever i aldersgruppen 6-16 år, evt. også søsken i skolepliktig alder.

Ungdomspsykiatrisk avdeling UNN: Gir et opplæringstilbud til elever i alderen 13-18 år. Tilbudet er på ungdomsskolenivå, samt omfatter alle fag og utdanningsprogram i videregående skole.

Avdeling Åsgård: Elevgruppen er pasienter som er innlagt ved voksenpsykiatrisk avdeling UNN, Færingen Terapeutiske Samfunn, samt voksenopplæringen. Undervisningen er i hovedsak lik videregående skoles nivå der målet er deleksamen. Voksne med behov for opplæring på videregående nivå, søker Troms fylkeskommune om å få studere enkeltfag.

UNN: Somatisk avdeling som gir tilbud til alle pasienter i skolepliktig alder fra alle avdelinger på UNN.

Silsand Ungdomshjem: BUFETAT's akuttinstitusjon. Ment for korttidsplassering og barnevernfaglig utredning. Skolen gir tilbud om opplæring både på grunn- og videregående skoles nivå.

SMI-skolen skal ved innleggelse/innskriving innhente elevens arbeidsplaner fra hjemskolen, samt sakkyndig vurdering, enkeltvedtak og IOP i de tilfeller eleven har dette. Kopi av dokumentene sendes Troms fylkeskommune. SMI-skolen skal ved utgangen av hver måned for elever som er korttidsinnlagt, sende inn rapport til fylkeskommunen over opplæring som er gitt og måloppnåelse. For elever som er innlagt over en lengre periode, sendes rapporter ved semesterslutt (jul og sommer).

Det vil bli tatt stikkprøver hvert år i desember om nevnte rapporter er sendt inn til Fylkeskommunen og om det er samsvar mellom enkeltvedtak, IOP, måloppnåelse og tilbud som er gitt.

11.2. Opplæring for barn og ungdom i sosiale institusjoner

Opplæring for barn og ungdom som er bosatt i sosiale institusjoner er hjemlet i opplæringsloven § 13-2, som uttrykker fylkeskommunens plikt til å sørge for grunnskoleopplæring, spesialpedagogisk hjelp, og videregående opplæring i institusjoner etter barnevernloven.

Troms fylkeskommune har tatt initiativ til å få i stand en avtale med Bufetat Nord, for å få rutiner for melding til fylkeskommunen når vedtak om plassering og utskrivning foreligger og hvilke private institusjoner Bufetat til enhver tid har avtale med.

Troms fylkeskommune inngår opplæringsavtaler med kommuner der de sosiale institusjonene ligger. Avtalene skal regulere forhold som faste ressurser på aktuelle skoler, delegering av ansvar på områder dette er naturlig, og forpliktelse til å utarbeide og sende inn rapporter som sakkyndig vurdering, enkeltvedtak, IOP og halvårsevalueringer til Troms fylkeskommune. Enkeltvedtak og IOP skal være ferdig utarbeidet **innen 1 mnd.** etter at eleven har begynt på skolen.

For elever som ikke har spesialundervisning, skal kommunene hvert halvår sende inn rapport over opplæring som er gitt og elevens resultater. Det skal gå frem av avtalene hvilken periode avtalen gjelder for og en plan for fornyelse, evt. videreføring.

Det vil bli tatt stikkprøver hvert år i desember om nevnte rapporter er sendt inn til Fylkeskommunen og om det er samsvar mellom enkeltvedtak, IOP, måloppnåelse og tilbud som er gitt.

Troms fylkeskommune forbeholder seg retten til å holde igjen utbetaling av ressurser dersom kommunen ikke overholder avtaler om å sende inn nevnte rapporter.

Elever som har behov for utredning fra PP-tjenesten, skal få dette ved det PP-kontoret skolen sogner til eller ved nærmeste PP-kontor fylkeskommunen har avtale med.

12. Voksenopplæring

12.1. Voksenrett

Opplæringsloven §4A-3, 1. ledd:

”Voksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, har etter søknad rett til videregående opplæring. Første punktum gjeld voksne frå og med det året dei fyller 25 år.”

Opplæringen skal være gratis og tilrettelagt den enkeltes realkompetanse, behov og livssituasjon for øvrig. Det betyr at voksne som ønsker å ta utdanning, skal kunne gjøre det der de bor og i en kombinasjon med arbeid og sosiale forpliktelser. Tilbudene opprettes på bakgrunn av hva voksne til enhver tid etterspør.

Voksne med rett til videregående opplæring, har også rett til å få sin realkompetanse vurdert. Realkompetanse er de kunnskaper, holdninger og ferdigheter en person har skaffet seg gjennom arbeidsliv, ulike opplæringstiltak, omsorgsoppgaver og samfunnsliv og som ikke er formelt dokumentert. Det er lærere i de videregående skolene som vurderer voksnes realkompetanse opp mot målene i aktuell læreplan for videregående opplæring. Godkjent realkompetanse blir dokumentert i et kompetansebevis som kan brukes overfor potensielle arbeidsgivere eller som grunnlag for avkortet opplæring.

Søknad om realkompetansevurdering og/eller opplæring spesielt organisert for voksne gjøres på www.vigo.no (voksenopplæring).

13. Pedagogisk-Psykologisk tjeneste

13.1. Arbeidsområde

Pedagogisk-psykologisk tjeneste er hjemlet i opplæringslovens § 5-6 hvor det fremgår at hver kommune og fylkeskommune skal ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste. Tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov. Den pedagogisk-psykologiske tjenesten skal videre sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering der loven krever dette.

I Troms fylkeskommune er det etablert en egen fylkeskommunal PP-tjeneste for Tromsø-regionen. I de øvrige regionene i Troms har fylkeskommunen inngått en samarbeidsavtale med primærkommunene om en felles, gjennomgående PP-tjeneste. Elever, lærlinger eller lærekandidater PPT har kontakt med møter ved tjenesten for utredning av evt. lærevansker eller for samtaler med utgangspunkt i evt. psykososiale vansker samt for rådgivning av mer generell karakter. På skolene ytes veiledning i forhold til skolens personale. Enkeltelevs utfordringer drøftes, og organisering av sosialpedagogiske- og spesialpedagogiske tiltak vurderes i samråd med eleven selv, dennes foresatte og skolens personale.

PPT's overordnede mål er tilgjengelighet for eventuelle brukere. Derfor opererer man ved den fylkeskommunale PP-tjenesten for Tromsø-regionen ikke med ventelister eller tungvinte prosedyrer for henvisning. Enhver som ønsker kontakt, kan henvende seg direkte til tjenesten. Vanligvis blir likevel elever henvist til tjenesten gjennom skolens rådgivere, lærere eller helsesøster.

Skoler som ser behov for sakkyndig vurdering for enkeltelever i forbindelse med søknad til nytt skoleår, bes melde slike saker til PPT senest **1. januar** søkeåret.

14. Oppfølgingstjenesten

14.1. Arbeidsområde

Oppfølgingstjenesten er en lovfestet tjeneste for all ungdom som har rett til videregående opplæring og av en eller annen grunn ikke bruker denne retten. Ved justeringen av forskriftene til opplæringsloven i 2005 ble det satt en aldersgrense på 21 år for rett til oppfølgingstjeneste. Forskriften for tjenesten gir en føring for involvering i det forebyggende arbeidet med å motvirke frafall i videregående opplæring.

Oppfølgingstjenesten skal ha oversikt over målgruppen for tjenesten og sørge for at alle får et tilbud (opplæringsloven § 3-6). For å oppfylle dette forsøker regionkoordinatorene for tjenesten å etablere kontakt med alle i målgruppen og sørge for at alle får nødvendig informasjon og materiell til å søke videregående opplæring. I denne sammenhengen er det viktig å skille mellom begrepene "tilbud" og "tiltak". Gjennom kontakt med tjenesten får alle i målgruppen tilbud om veiledning og om å søke tilpasset videregående opplæring. Kontakt og veiledning kan senere, i samarbeid med delansvarlige parter for tjenesten, føre til tiltak som praksisplass, kortere kurs eller annen hjelp for å komme i gang med meningsfull aktivitet i samfunnslivet. Tiltak er avhengig av aktiv medvirkning fra ungdommen selv og at det finnes motivasjon for dette.